

transparant

EDITORIAAL

Mensenrechten en de sociale leer van de katholieke Kerk: een vraag om dialoog

Congres van het ELF, het European Forum of National Laity Committees

Het Europees Lekenforum, bestaande uit lekenorganisaties van 18 landen, kwam in juni samen voor zijn tweejaarlijkse congres in Lissabon, Portugal. Het thema van de bijeenkomst was 'Mensenrechten, christelijke waarden en de katholieke sociale leer'. De 70ste verjaardag van de Universele Verklaring van de Mensenrechten was de aanleiding. Vooral de artikels 18 (recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst) en 19 (recht op vrijheid van mening en meningsuiting) stonden in de kijker.

Een gemeenschappelijke verklaring

Vanuit het IPB namen Heidi De Clercq, Hans Demoen en ik deel. Josian Caproens organiseerde mee het congres als lid van het bestuur van het ELF. Inhoudelijk werd het een boeiend gebeuren. Theoloog en lekenpredikant Erik Borgman (Universiteit Tilburg) gaf het openingsreferaat en begon met de missie die leken hebben vanuit *Lumen Gentium* (1964 nr. 31): "De leken hebben, krachtens hun eigen roeping, tot taak, het koninkrijk Gods te zoeken door zich met het tijdelijke bezig te houden en hierover volgens Gods wil te beschikken. Zij leven in de wereld (...). Daar worden zij door God geroepen om door de uitoefening van hun eigen taak in de geest van het Evangelie de wereld te helpen heiligen van binnen uit, als een zuurdeeg, en zo Christus aan anderen te tonen vooral door het getuigenis van hun leven, door hun geloof, hoop en liefde." Zijn voorzet werd een groot pleidooi om op een eigenzinnige wijze te kijken naar het belang van de mensenrechten: de vaak vergeten oorsprong van de verklaring in de naoorlogse context en de theologische grond ervan. Borgman stelde tevens dat de menselijke waardigheid een theologische dimensie heeft en dat de goddelijke eenheid zichtbaar wordt doorheen de diversiteit en de veelheid in de wereld. Als Kerk moeten we het Rijk Gods uitbouwen door menselijke vrijheid actief te promoten. Het goddelijke wordt immers zichtbaar in elk spreken!

Doorheen discussiegroepen en inbreng van deskundige getuigen rond voedselbanken, vluchtelingen, media en vrede kwam een gemeenschappelijke verklaring tot stand. Elke delegatie engageerde zich om deze tekst kenbaar te maken in het eigen land en er, waar mogelijk, actief mee aan de slag te gaan.

Graag breng ik één passage uit de tekst onder de aandacht.

We verdedigen de vrijheid van religie in onze landen en wereldwijd. Alle religies dragen vrede in zich en zouden eerder een deel van de oplossing dan van het probleem moeten zijn. Ze mogen niet beperkt worden tot de privésfeer. Christenen moeten hun standpunten en overtuigingen openbaar maken. In een cultuur van wederzijds respect is dialoog essentieel om elkaar te helpen in de zoektocht naar waarheid.

De volledige tekst staat op de IPB-site.

Een nieuwe voorzitter voor ELF

Tijdens het congres vond de verkiezing plaats van een nieuwe voorzitter en bestuur voor het ELF. Josian Caproens werd unaniem verkozen tot voorzitter. Zij volgt Peter Annegarn op die als voorzitter van CIL (onze Waalse collega's) 8 jaar geleden doorschoof naar het Europese ELF. Josian zal de komende vier jaar worden bijgestaan door John Smartt (Engeland) als secretaris en vicepresident, door John Mossop (Zweden) als schatbewaarder en vier medebestuurders uit Denemarken, Slowakije, Spanje en Portugal. We wensen hen veel succes bij de uitdaging die er ligt: de uitwisseling van informatie en ervaringen tussen de leden rond thema's die voor leken in de katholieke Kerk op Europees niveau van belang zijn. Daarbij staat het motto 'eenheid in diversiteit' centraal. Meer info op www.europ-forum.org.

Christa Damen
voorzitter

IPB-Transparant – Jaargang 21, nr. 4 – juli 2018
Driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad
Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – Tel. 02/507 05 87
E-mail ipb@interdio.be – Website www.ipbsite.be – Rek. BE94 7845 8328 8914 –
BIC: GKCCBEBB
Verantwoordelijke uitgever: Christa Damen – Afgiftekantoor: Brussel 4

Twee mogelijke recepten zorgen
voor een geslaagde vakantie:
ze moet helemaal anders zijn dan anders,
of precies als altijd.

GENIET VAN EEN DEUGDDOENDE VAKANTIE!

Zin en onzin van zorgpastoraat

Zaterdag 9 juni 2018 kwam het IPB-Forum samen in Brussel om in gesprek te gaan over de zin en onzin van het zorgpastoraat. We startten met een inleiding door professor Anne Vandenhoeck, docente aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven en verantwoordelijk voor het Academisch Centrum voor Praktische Theologie. Daarna verdeelden we ons over 4 thematische groepen waarin telkens een pastor een getuigenis gaf. Het gesprek dat daarop volgde, ging dieper in op de sterke kanten en knelpunten binnen het concrete werkveld.

De bijdrage van zorgpastores

De relevantie van levensbeschouwingen in de zorgsector en de aanwezigheid van pastores die oor en tijd hebben voor de levensvragen van mensen staan onder druk in onze samenleving. Overheden en directies vragen zich af of een pastorale aanwezigheid in de zorgsector een verschil maakt en of ze daar (nog langer) moeten investeren. Anne Vandenhoeck toonde aan dat zorgpastoraat wel degelijk zinvol is. Integrale zorg omvat naast een lichamelijke, psychische en sociale dimensie ook een vierde dimensie: de spirituele. Zorgpastores zijn bezig met de zin en onzin die mensen ervaren in hun leven en lijden, in hun beperkingen en hun laatste levensfase. Tot hun expertise behoren het beluisteren en aanraken van die spirituele dimensie. Ze helpen om taal te geven aan de diepere beleving van wat mensen meemaken. In instellingen zijn ze er niet enkel voor de patiënten of bewoners maar ook voor hun families en voor de personeelsleden. Ze dragen bij aan de cultuur van de voorziening. Zo zijn ze bijvoorbeeld de initiatiefnemers van de jaarlijkse dag van de spirituele zorg op 15 oktober. De zorgpastores werken niet in eigen naam maar worden gezonden vanuit de kerkgemeenschap. De beroepsvereniging wil bijdragen aan de professionalisering en integratie van katholieke pastores in de gezondheids- en welzijnszorg. De vereniging stelt zich tot doel de belangen van de pastores te behartigen en ruimte te creëren voor kennisdeling. Ze ijvert voor een wettelijk statuut en voor een goede professionele vorming en eigen deontologie.

Onbekend is onbemind

Vanuit de mensen die rechtstreeks te maken krijgen met een zorgpastor klinkt bijna altijd een grote waardering. Bewoners of patiënten en hun familie zijn dankbaar om de contacten en de ondersteuning die ze ervaren. Ook personeelsleden zijn positief wanneer ze de pastor leren kennen. Maar voor velen blijft hij/zij een onbekende waarvan ze soms zelfs het bestaan niet kennen. Of een directie van een instelling kiest om een zorgpastor in dienst te nemen, hangt af van vele en vaak arbitraire factoren. Omdat de beperkte financiële middelen maximaal moeten renderen, is de keuze om te investeren in spirituele zorg niet evident. Zorgpastores dienen aan te tonen dat hun aanwezigheid een verschil

maakt. Daarvoor zijn zichtbaarheid en ook registratie van hun activiteiten belangrijk. Maar ook wij kunnen bijdragen tot een grotere erkenning van hun belang door stem te geven aan hun getuigenis in weekbladen of sociale media, door te vertellen over onze goede ervaringen met hun zorg, door te pleiten voor het behoud van hun job in de bevoegde beslissingsorganen.

Pastor in de ouderenzorg

In 4 verschillende gespreksgroepen gaf telkens een getuige een korte inleiding vanuit haar ervaring in het veld. Lindsay Desmet, pastor in een Woonzorgcentrum in Tienen, vertelde van haar eerste ervaringen in de ouderenzorg. Ze staat in voor de spirituele zorg voor bewoners, familieleden, medewerkers en vrijwilligers. Ze heeft zowel individuele contacten als groepsverbindende activiteiten en mag ook meewerken aan visieontwikkeling van de instelling. Het was in het begin wat zoeken om als jonge pastor voor te gaan in vieringen voor een heel andere generatie. De bejaarden vonden het wat vreemd om een jonge vrouw als pastor te zien. Voor Lindsay is het belangrijk om aanwezig te zijn bij koffiemomenten of op een overleg opdat medewerkers haar leren kennen. Zij rekent immers op hun spirituele voelsprietten om de noden van de bewoners te detecteren. In de gespreksgroep klonk de zorg voor de zichtbaarheid van de pastor en voor de meerwaarde van die aanwezigheid. Enkele concrete suggesties en tips hiervoor: vermelding op de website en in de brochure voor de bewoners, voorstelling aan nieuwe personeelsleden, herkenbare plek in huis, een vermelding van de activiteiten in het jaarverslag.

De ziekenhuispastor

Sabien Hons getuigde als pastor in een algemeen ziekenhuis over de eigenheid van haar opdracht. Herkenbaarheid kan

een hefboom zijn of juist een drempel. Het contact zit in de eenvoudige dingen zoals de vraag: 'Hoe gaat het?' Een stille ruimte en rituelen zoals een zegening scheppen openheid voor het mysterie en brengen mensen naar de diepte. Als pastor vindt ze ook de band met de thuiszorg belangrijk. Ook mensen uit andere disciplines, bijvoorbeeld de psychologen, zijn soms bezig met levensvragen en zingeving. Daarom is het goed elkaars eigenheid te kennen en hierover in dialoog te gaan. We moeten blijven aankaarten dat spiritualiteit een kwaliteitslabel is. Als Kerk willen we blijven investeren in zorgpastores. Er zijn kandidaten van verschillende leeftijden die bereid zijn om zich hierin te vormen. Kunnen we die vorming interdiocesaan aanbieden en/of ondersteunen?

Pastor in de gehandicaptenzorg

Monique Martens is stafmedewerker zinzorg en pastoraat in de gehandicaptenzorg. Ze vindt het belangrijk dat we in alles wat we doen, aandacht hebben voor de bezieling. Pastoraal moet verbonden zijn met het dagelijkse leven van de cliënten, de medewerkers en het hele netwerk. In deze sector primeert vaak de niet-verbale communicatie. Zintuiglijke ervaringen, vriendschappelijke aanwezigheid en andere vormen van contact leiden tot het mysterie. De meeste jonge medewerkers van de voorziening staan open voor spiritualiteit als ze erbij betrokken worden en zij zijn bereid de pastoraal mee te dragen.

Kerkelijke gemeenschappen kunnen hiervan leren. Zo verdient het niet-verbale aanbod in vieringen meer aandacht. Mensen met een beperking kunnen ook betrokken worden in concrete zaken zoals boekjes uitdelen en bij symbolische handelingen zoals het aanbrengen van gaven of een voetwassing op Witte Donderdag.

Als Kerk kunnen we proberen de samenleving te verstaan en verbinding te zoeken. Het komt erop aan het goede te zien en tegelijk oog te blijven hebben voor de tegenbeweging in de maatschappelijke tendensen. Laten we 'goesting-architecten' zijn die uitnodigen tot spiritualiteit.

Ketenzorg: verbinding ziekenhuis-parochie

Evelien Deketele werkt deeltijds als pastor in een psychiatrisch ziekenhuis en deeltijds als parochieassistente in Ieper. Daar doet ze pionierswerk in de uitbouw van pastorale zorg aan huis voor mensen die, ook na hun opname in een ziekenhuis, steun nodig hebben in hun zoektocht naar zingeving en levenskracht. Ze coacht een 20-tal vrijwilligers die op regelmatige basis op huisbezoek gaan. Ze beseft dat ziekenbezoekers vaak onwennig zijn in de omgang met psychisch kwetsbare mensen. Er rust nog vaak een taboe op psychisch lijden. Een project als dit heeft dus ook een signaalfunctie.

Ook in andere bisdommen lopen kleinschalige proefprojecten van ketenzorg. Pastores in ziekenhuizen kunnen er mensen doorverwijzen naar iemand die contact legt met de thuisparochie of met een vrijwilliger. Het zal belangrijk zijn om de verschillende formules van ketenzorg te evalueren en op interdiocesaan niveau van elkaar te leren uit de pilootprojecten. Deze nieuwe vorm van pastoraal daagt uit om ook op diocesaan niveau te werken aan integratie tussen de verschillende diensten.

Enkele aandachtspunten en suggesties

- Voor sommige IPB-leden werd deze bijeenkomst een boeiende kennismaking met de verschillende aspecten van dit thema. Allen waren ervan overtuigd dat we het goede dat gebeurt in het zorgpastoraat meer zichtbaar en kenbaar moeten maken voor het brede publiek. Daartoe kan iedereen een steentje bijdragen door eigen positieve ervaringen door te vertellen of te zorgen dat de verhalen van zorgpastores aan bod komen in interviews of artikels.
- Pastoraat in de zorg legt sterk de nadruk op aanwezigheid. Daarvoor zijn professionele pastores én vrijwilligers nodig. Misschien kennen we in onze omgeving iemand die we hiervoor warm kunnen maken. Wie ja zegt op zo'n roeping heeft ook vorming nodig. Als Kerk moeten we hierin blijven investeren, zowel op professioneel niveau als voor vrijwilligers.
- Ook al was ketenzorg het thema van slechts één groep, toch werd ook in de andere groepen de bekommernis geuit om een goede verbinding te maken tussen categoriale en territoriale pastoraal. In de grotere gehelen van parochies maken de rusthuizen, ziekenhuizen en andere instellingen best structureel deel uit van het netwerk. Vroegere vormen van samenwerking werden door de privacywetgeving onmogelijk gemaakt maar intussen gaan nieuwe wegen open. Laten we zowel vanuit de kant van de verantwoordelijken in de territoriale pastoraal als vanuit de zorgpastores creatief zoeken naar verbinding en samenwerking.

Een nieuwe kijk op spirituele bronnen in de gezinspastoraal

Van 26 tot 28 april 2018 organiseerde INTAMS een internationaal symposium over theologie en pastorale zorg voor alle gezinnen met als titel 'Troubled Love'. Een van de sprekers was Martina Kreidler-Kos, een Duitse theologe die verantwoordelijk is voor de Vrouwenpastoraal en de Gezinspastoraal in het bisdom Osnabrück. Ze is gehuwd en heeft 4 kinderen. In haar lezing drukte ze haar zorg uit dat de boodschap van de exhortatie 'Amoris Laetitia' (De vreugde van de liefde) zou bekend geraken bij zoveel mogelijk mensen.

Waarom vindt u het zo belangrijk dat gewone gelovigen de inhoud van dit pauselijk document leren kennen?

Om het met een omschrijving van kardinaal Kasper te zeggen: 'De paus verandert niets aan de leer en toch verandert hij alles.' Amoris Laetitia spreekt over een grote barmhartigheid tegenover allen die in het leven van elke dag liefhebben en gestalte geven aan hun partnerrelatie. De tekst gebruikt een inclusieve taal en richt zich uitdrukkelijk tot mensen uit alle gezinsvormen. (bv. AL 59, 290) Wanneer de paus het woord 'irregulier' gebruikt, staat dat tussen aanhalingstekens om aan te geven dat het begrip niet als veroordeling is bedoeld. Eigenlijk laat Franciscus verstaan dat we dat woord beter niet meer gebruiken omdat geen enkel gezin aan het ideaal beantwoordt. Die boodschap is bevrijdend en dient heel onze pastoraal te (her)oriënteren.

Deze paus vertrekt voortdurend van de concrete realiteit. Al in de exhortatie 'De vreugde van het evangelie' zei hij dat die realiteit belangrijker is dan ideeën. (EG 231-233)

Ja, onze pastoraal moet vertrekken van de ervaringen van mensen en niet van de leer over huwelijk en gezin. We mogen de gezinnen niet verwijten dat er een kloof is tussen hun leven en wat de Kerk hen voorhoudt als ideaal. Volgens mij nodigt AL ons uit om met waardering te kijken naar hoe koppels dag in dag uit proberen trouw te blijven in liefde. Er is een soort 'reframing' nodig om de schoonheid en de moed te zien waarmee mensen hun relatie beleven. En waar er problemen zijn, vraagt AL om zoveel mogelijk in te spelen op de individuele situatie. Vele pastoren doen dat al maar die houding dient zich ook te vertalen in structuren.

Wat kunnen we volgens u concreet doen?

Er is eerst en vooral de brede verspreiding van de inhoud van AL. Dat kan via publicaties, lezingen, leesgroepen en in vele andere vormen. In ons bisdom hebben we bijvoorbeeld 4 postkaarten uitgegeven met telkens een kort citaat uit de exhortatie. Aan de achterkant staat een QR-code met de verwijzing naar de hele tekst. We moeten volgens mij ook ons taalgebruik aanpassen en ophouden om de termen regulier en irregulier te gebruiken. Door mensen op te delen, geef je aan dat er zijn die problemen hebben en anderen voor wie alles perfect loopt. Allen staan we onder het appel van het evangelie. En niemand beleeft de liefde op een volmaakte manier. In AL 292 wordt trouwens gezegd dat sommige vormen van verbondenheid buiten het huwelijk eenzelfde ideaal ook gedeeltelijk realiseren. Pastores wisten dit al langer maar het doet hen deugd om vanuit AL een bevestiging te krijgen voor hun benadering. We kunnen trouwens nog veel leren van deze gezinnen.

Wat bedoelt u daarmee?

'Moeilijkheden kunnen een oproep zijn om de energie van de hoop vrij te maken en om te zetten in profetische dromen', zo klinkt het in AL 57. Zou het niet profetisch zijn als we de spirituele bronnen van deze zogenaamde irreguliere gezinnen meer zouden beluisteren om er als Kerk uit te leren? Zij getuigen vaak sterker van 'liefde ondanks alles'. Hun liefde houdt zich staande, ook in een 'vijandige' omgeving. (AL 118) Velen getuigen ook van een onvoorwaardelijke loyaliteit ten aanzien van hun familie. Een gelovige moeder zei tegen de bisschop die commentaar had op de relatie van haar lesbische dochter: 'Beste bisschop, ik ben eerst moeder en dan katholiek.' Mensen zijn solidair met diegenen van wie ze houden en drukken daarmee iets uit van Gods solidariteit, zelfs als dat ingaat tegen kerkelijke standpunten. En van wie al jarenlang op de kerkelijke erkenning van hun liefde hopen, kunnen we leren wat geduld betekent. Heel wat gelovige homoseksuele koppels en echtgescheidenen met een nieuwe relatie lijden onder de harde houding van kerkelijke bedienaars. Zij moeten soms lang zoeken vooraleer ze een pastor vinden die bereid is hun relatie te zegenen.

Nogal wat (oudere) gelovigen reageren kwaad of met onbegrip op 'De vreugde van de liefde'.

We mogen niet onderschatten hoeveel mensen geleden hebben onder de strikte leer over het huwelijk. Wanneer nu de toon verandert en vooral de vreugde en de barmhartigheid voorop staan, voelen ze zich bedrogen. Ze zijn in het verleden diep gekwetst en hebben nood aan erkenning van die kwetsuren. Als kerkgemeenschap zullen we iets moeten ondernemen om recht te doen aan al deze mensen en om heling mogelijk te maken. Tijdens de synode heeft de groep van Duitstalige bisschoppen in een plenaire zitting een tekst voorgelezen waarin ze zeggen: 'Door een verkeerd begrepen ijver om de kerkelijke leer te beschermen, werden harde en onbarmhartige uitspraken gedaan in de pastorale context. Die hebben lijden veroorzaakt bij mensen, in het bijzonder bij alleenstaande moeders en buitenechtelijke kinderen, bij ongehuwde koppels, bij homokoppels, bij echtgescheidenen en hertrouwen. Als bisschoppen van deze Kerk vragen wij hen om vergeving.' Maar er is meer nodig dan een tekst op de synode.

Als ik u beluister, krijg ik de indruk dat 'Amoris Laetitia' wel voor ieder van ons een uitdaging inhoudt.

De tekst geeft een nieuwe dynamiek omdat eindelijk de echte vragen van mensen mogen gesteld worden. Hoog tijd dat we hierover met elkaar in gesprek gaan, hoe verschillend we ook in het leven staan. Dat mensen horen dat er ruimte is voor verschil en dat we het beste in elkaar erkennen en bevestigen. Niet het ideaal maar het leven zoals het is, geeft de kans om in iedere mens de aanwezigheid en de werking van de heilige Geest te ontdekken.